ZRZESZ KASZËBSKÔ

CZĄDNJIK
KASZEBSKJICH ZAJMOV

V MJONO BOSKJI
NORODNI VZENJIK

Vedovający i redaktor wodpovjedzalni:
IGNACY SZUTENBERG – GDYNIA
ul. Swiętojańska 16.

»Zrzesz Kaszëbskô« vëchodô 1 roz v mjesąci. Przedpłatnô je rocznje 3.50 zł; kvartalnje 0,90 zł. Cządk 30 gr.

NR 4 | KARTUZE ŁŻEKVJAT 1937 | ROK V

ORMUZDOVÔ SKRA

Momë do zanotovanjô wuchvatlevé zrozemjenjé deji ksążkji „Żëcé i przigode Remusa" v korespondenceji do nas, chterną v całoscë podovomë, jakno czekavi vspomjink, na chteren Czetińcom vskazivomë. Wod postępnech sę mesli vstrzimajemë, bo całosc dobetno sama za se movji. Red.

Beło to zeszłigo roku v zemje, jak jem dostoł wod svojigo połbrata, co je na vënekanjim i jak go zvją „vanogą", ksążkę „Żëcé i przigode Remusa". Pjisoł ten vanoga mje ju przedtim, że ta ksążka baro je powuczająco i le decht pjisanô po kaszebsku. A jô so mesloł: cież v nji decht może bëc takjigo dobrigo, a kjej brifka mje ję przënjoł, to ją tak wobezdrzoł i pomesloł: ko jo, ksążka je ksążką, a po kaszebsku je też pjisanô. Anji mje nje chęceło, żebe ją czetac. Położoł jem ją na stronę, tam so pore dnji leżała i też nji mog jem po kaszebsku czetac, bo sę tego njigdze nje wuczoł. Provda, że gadac mogę, bo sę na Kaszebach wurodzeł i wuros i też tu chcę wumrzic jak moji starce, ale czetac ë pjisac nji mog dobrze. Vanoga do mje pjisoł vjedno po kaszebsku, a mje decht mjerzało, kjej mjoł wodpjisac po kaszebsku, bo jem nji mog — pjisoł jem zvecznje poł z polska, poł po kaszebsku — co beło smjechoviszczem, jak koždô njedovarzonô rzecz.

V nen czas vstidzeł sę jem kąsk kaszebskji movë i godoł tu v Vejrovje z jinszima cezą movą, bo nje vjedzoł, co znaczą Kaszebji, czim më przode belë, a czim dzis jesmë; jô mesloł, że Kaszebji vjedno belë tim slednim ledę.

Ale kjej vzął jem roz „Remusa" do rękji i zaczął czetac — choc to szło kąsk dręgo, to sę dovjedzoł, czim won beł, co dlo naji wojczeznë robjeł, jak z ną svoją karą, na chterni mjoł kaszebskjé ksążkji ë pjesnjokji, karovoł po vszetczech wodpustach, jarmarkach i navet po nech gorach kalvarejskjich tu v Vejrovje sę mordovoł, żebe naszimu ledu dac „vjid" i „mj cë" przez czetanjé jego kaszebskjich ksążk.

Takô to jego mesl ë wudba beła. A co vëcerpjoł ten bjedni Remus wu nego gbura Zabłockjigo na Lipskjich Pustkach, co won mjoł za rozmajiti sne i vjidzenja z ną zaklętą krolevjonką, zapodłim zomkę, a cież mjoł za meszlenja z nim mjeczę, co go naloz na zomkovjiszczu i dôł krolevjonce!

Choc be mje chto dva raze godoł, że tam teli dobrigo je v ti ksążce, to bem nje vjerzeł, jak som sę doznoł i kjej ję som czetoł. Kjej czasę vjeczor przëszlë do mje jinszji knopi, tosmë razę czetelë i sę dzevovelë ti ksążce, co v nji je dobrigo dlo naji Kaszebov, choc tak na pozdrzatk nje vëdrzi dobrze.

„Wupadnąc może norod poczestni, zgjinąc leno njiveczni" (Mickiewicz). Je to provdac v se mjilné. Leno romantik mog sę aż tak poznac na chlezdrzë politikji i diplomaceji. Abo chdzeż je poczestnjeszi norod wod Rzëmjan? A nje zgjinęlë? Czë nje są norode v Azeji, co mjałë ju zacht tesąci lat, kjej Rzëmjanov jesz nje beło, a dzis jesz bavją, choci svjat njic nje vje wo dobetni jich poczestnoscë? . . .

A jednak: zgodzec sę na zgjinjęcé może le — njiveczni! V.

Novożnjeszé beło, co më sę dovjedzelë, jak i Remus sę dovjedzoł, wo robotach Ormuzda i Smętka v dzejach kaszebskjich. Serce ve mje zdrëżało, a krev zacza robjic jak voda v stredze po vjelgjim deszczu, jak jem czetoł, jak pon Jozef pokozoł Remusovji

vizerunk naszigo kraju (!) i rzëk:

Te dva krącone czornë drogji, co jidą z połnjô ku nocë, to dvje vjelgjé rzekji: na vschodze słuńca Vjisła, na zochodze Wodra. Tam, chdze Vjisła bjeżi v morze, mosz Gduńsk; tam, chdze Wodra, mosz Szczeceno. Zdrzë, jak linjijô morzigo podbjegô tępim klinem do wuscô Wodrë i boczë, że przeszedszë rzekę tę na levi brzeg, vjedno jesz stojisz na dovni zemji kaszebskji. Bo wona sę cignje po gorach bołteckjich, jaż bezmała tędе, chdze stoji Berlin, stołeca Njemcov i mjasto Roztoka, njedalek morza. Wod połnjô sznur Vartë i Notecë, jaż do kolana Vjislë przë Fordonje a wod nocë morze: to starodovné grańce naszi zemji kaszebskji. Na połnjé zemja sę z nją łączi polskô, z chterną, volą ksążąt najich i narodu, jedną tworzełasmë rzeczpospolitą. Takji vjolgji beł nasz krôj i vjele v njim żeło ledu i panov i ksążęta vłosni njimi rządzelë.

— A dzis co momë?

— Teli nom wostało z dovni chvałë. — Tego jesz n j i g d e v svojim żëcim n j e c z e ł, że krôj nasz beł takji vjelgji ë bogati. N o s e r d e c z n j e s z é d z ę k j i slę v. Aleksandrovji Majkovskjimu za vëpuszczenjé tego belnigo ptoszka, co je budzicelę najech spjącech braci, co nje vjedzą jesz tego, że je ju ze spjiku czas vstac i zdrzecec ze sebje cezeznę. Ve vjele gvesńo checzach Kaszebov leżi ta belnô ksążka zarzuconô? Nobolesnjeszé je to, że vjele Kaszebov sę jesz dzis vstedzi movë i vjarë naszech starkov, choc vjedzą, czim Kaszebji belë przode; ale wo tech nje je vort vspomjinac.

Kochani bracô! Chto mô jesz kąsk kaszebskjigo ducha i mô tę ksążkę wo „Remusu", a ję jesz nje czetoł, to njech veznje ją do rękji a przeczeto z vjolgą wuvogą. Napevno sę v njim wodmjenji dotechczasovô njedbałosc wo svoję wojczeznę i napevno rzeknje: stokrotnô dzęka v. Majkovskjimu za napjisanjé ti ksążkji!

Kożderni, chto tę ksążkę przeczetô, znaleze v nji teli vjidu, że rzeknje:

— Chcę vëbavjic zapadłi zomk!

— Chcę przenjesc krolevjonkę przez głęboką vodę!

— Będę skrą Ormuzdovą!!!

Je v nji teli dobri nowukji dlo „spjącech" Kaszebov, że kożderni zrozmjeje, że c z a s ju chvecec za „mjecz" i połączec sę z bracmi, co stoją ju na drodze, chterna provadzi d o w o d r o d ë i v o l n o s c ë d u c h a Kaszebov. Noveższi je ju czas, żebe zgjinęlë z naji zemji ti, co szkodzą nom movą i ręką.

Njejeden Kaszeba, co stanął v pjerszim rzędze na drodze wo wodrodę, p r z e ż e ł vjelgą p o n j e v j e r k ę, a njejeden bivô na vëgnanjim. Wo tech dzirżkjich Kaszebach n j e c h n j i c h t n j e z a b o c z i z braci v svoji modletvje, żebe Bog Nosvjętszi błogosłavjeł jima v postępni brzodovi roboce.

A przińdze czas, co dej Boże jak norechlij, że bądze teli skrov Ormuzdovech, jaż zbjiją sę v płomiń szerokji nad grobama bohaterov naszich i spolą sove i sępe. Tej vińdze z chvałą zapadłi Zomk, a v njim sadnje na tronje Zaklętô Krolevjonka.

Slę zdrovas vszetkjim Kaszebom, co są na vënekanjim za sprave naji. Stokrotni Bog zapłac tim, co przëczinjele sę do tego, że najô kochanô „Zrzesz" znovu vëchodô.

Franc Bieszk

Vanoga

Wo poezeji leterackji gvarovni ë ledovi

Je zmiłką wuvożac, jakbe vjerzte njeleterackji vëmogałë mji kuńsztu i jakbe belë czims slednjeszim. Njejedno vskozivô za tim, jiże je jednak procemno. Bo kjej trojni pjisarze vjedeją sę z dzełu, v chternim vjele momë cëchov regijonalnech, to baro mało przechodzi do gvarovnigo pjisanjô. Są to jistni wo baro vłosnim vseczëcim, njeroz wo dosc vjolgjim wuchvatlevim rozmje abo i universalnim. Czekavé je to, że często dopjerze v pozdnech latach zmjenjają pjora leterackjé na njeleterackjé. Vskozivô to za tim, że trzeba vižavni kulturë dëcha, żebe vëlecec nad sferę leteracką: posvjęcec sę pjismjenimu regijonalnimu. Dvaj wojcovje i mestrovje njemjeckji poezeji gvarovni: Voss i Hebel belë nadto vjelgjima adoratorami poetov starech czasov, to znaczi ti poezeji, chterna mô noveższé i njedosigłé njigde vortosce formalné. Pjisorz gvarovni muszi dobëc v żemkoscach formalnech i nevetka czesto materjalnech, dokonac prôcë, chterni przed njim njicht nje dokonoł. Nasz Cenova stvorzeł so dopjerze podstavë pjisanjô, pjerszigo norządza pjisorza. Majkovskji muszoł podnjesc movę regijonalną do vižavë artisteczni; dzeł poetov z Vos Budziszę przednim wustalelë domocą prozodeję, to je zasadę vjerztovanjô movë kaszebskji. Dzeł poetov z Labudą i Trëpczikę przednima stvorzelë jistno dlo se movę leteracką wo dobetnech cëchach svojszczech. Proces zïndzenjô kaszebskjich dijalektov v jednę woglno-kaszebską movę nji mog jesz dufnc. Bo element rebackji, novożnjeszi bode, mô chdze môł? Le że v A. Budziszu v Pucku skończoł nom nen kaszebskji pjisorz, chteren be sztrąd Belokov mog sparłęczec do artisteczni leteraturë kaszebskji. Poeta pjiszący nje leteracką movą (jęzekę), a vjic v varunkach barżij gorszech jak literat zveczni, muszi so zdovac spravę z jedni rzeczë przode, kjej zgrovô dosignąc do vortoscov nje przemjijającech: mu zi bëc dobetno l e d o v i m! Muszi sę wostovjac cali

v psechicë svojigo ledu, to znaczi v dejovi sferze tvorzec. Tę vjelgą wuczbę dovają nom Cenova i Majkovskji. Kjej bo Cenovje nje wudoł sę dokoz żëcigo dlo tego, że straceł kontakt ż kaszebskjim norodę, wo teli „Remus“ Majkovskjigo, cali z deszë naji kaszebskji zaczęti, je dokozem kuńsztu, co vjicij, vjolgjim dokozę nji mjącigo vkol rovnigo sobje svjata kulture.

Cež tede mô v se ledovosc? Njimo wostovjom kvesteję vestrzodnigo żëcô regijonalnigo, chterno je podstavą i żevjołem vszëdnigo tvorzenjô domocigo. Są gvesno jistné rzecze, chternima lud sę wodrzinô wod człovjeka t a k z v o n i g o kulturalnigo. Je mu cezô nacjonalnota inteligenta. Trzeba pamjętac, że nacjonalnota, to stvor dinasteczno-politecznigo meslenjô. Nacjonalnotą ledu, to jego vjara i zvekji, rozmjeje sę — to jego kultura. Remus to dobetno pobożni i Kaszebą je przez mjełetę svoji kaszebskji kulturë, ksążk, bojk i stron kaszebskjich. Provdzevo vjolgą rzeczą je trafjic do deszë ledu z takjima pesznima chorankama (Labudë i Trëpczika), jak „Gęsorka“ abo kolęde: „Bibi, bibi, Jezusku“, timczasę, kjej dzel „młodokaszebov“ (Vôs Budzisz) wostoł v sferze leterackji i inteligenckji, co dlo kulturë ledu mô wogreńczoną vortosc. Je ta ledovosc też i nokładnjeszim kriterję provdzevi vortosce artisteczni. Wob ten czas, kjej „historije leteraturë“ tvorzą vjolgosce leterackji njeroz z vortosci politicznech, to lud je nobarżij bezpartijnim sędzą. Som Mickiewicz mjoł żeczbę, be sę dostac pod checze — ale wostało to meszlenjim njesprovdzonim. Poeta kaszebskji mô nje vjele prôcë, bo naszimu ledovji cezô je karma poeticznô i v szkole brzedzą mu movę rodną, starszą vjele vjicij wod movë polskji. Poeta kaszebskji trafji vjic na dobri gruńt vseczecovi wu ledzi. A bogactvo naszi deszë kaszebskji je mało co jesz znané.

Jinszi vożni momente poezeji ledovi są v żeci ledu: Nasz lud je colemało bjedni. Chto mu vjic vëspjevô wo chlebje, głodze, cvjardim namjenjenju, zemje naleze chutceszé zrozmjenjé, njiż deją „mocarstvovą“ abo ledzema, chternich wopatrznosc zesłała. Prosti lud mô dalij vjele zdrovigo smjechu. Smjech i żart, to je kino i radijo i vanożenjé i vszëdné wuceche żëcô „veższigo“. Kjej poeta vëczaruje smjeszka na skarnje nenkji — Kaszebkji (abo i łzę szczerą!), to znaczi to vjicij dlo kulturë kaszebskji, njiż kjej robji detonacejô vësokjich i vożnech dejov. To samo je z motivę wudbanjim młodech, robotë rolni, wucechë i smutku vszechnigo dnja. Norod sedzi po vsach v bjedze, tragice: mało vożnech rzeczach żëcô człovjeczigo, nje znaje „svjata dejov“ vjolgjich panov i mjijô go damjenjim. Njechterne chorankji gvarovné, a tak kuńsztovné, że veszłë v leteraturę svjatovą i zaczinają sę tak novjicij:

„Poszed jem sobje na wugor (wuszos)“
„Nad Redą są dva kochającé“ (wo smjercë)
„Pôj, Anko, przez łączkę“ (mjełosnô)
„Vjitro zińdę doleną zeloną“ (wucecha)
„Panbog rzëk do zimku: bjej nakrij stoł dlo roboczka ...“ (religijino-eteczni)
„Vej le! Jakno ten pajik przidze“ (przędze)
„V Lerbachu żem zgubjiła streflę“ (wuceszno-mjiłosné)

Choranka ledovô, vjedovanjô artistecznigo mô vjolgji valore, mô vjecznë vortosce, chternech podarmoka szukomë wu szerok znanich navetka poetov leterackjich: brezleje żëcim, provdzevotą, mô charakter i direktivę moralną, je rozmjalnô i letkô dlo dzeci navetka, je stoprocentovą poezeją.

BOJKA KRIŁOVA

Przekaszubjił dr Aleksander Majkowski

Vjilk i psarnjô

Vjilk, bëvszë wudbë, że v wovczarnji
Załozł do psarnji.
Wod razu tej sę psarnjô vscekła,
Szarigo czując krotko validrogę.
Do bjotkji rvje sę buten na vanogę
I robji vjele pjekła.
Psarce vołają: Hej, złodzeje!
V mergnjenju zamkłë sę vjerzeje.
Bjegają jedni z dębczokami
A drudze z ręcznjicami.
„Vjidu!“ — vrzeszczą. „Vjid!“ — Przëszlë z drzo-[zgami.
Vjilczk, zadkę v nort vkleszczoni, czamji,
Bleszczi zęboma, serschel jeżi,
Z woczami, jakbe zagrezc, v koło bjeżi.
A vjidząc ters, że nje z wovcami grac,
Le trzeba mdze rechunk z njich zdac,
Dôł sę chitrzela za nje
V godanjé:
I rzecze: Bracô, pocuż je ten cali gvołt?
Tec jô vasz druch i krevni na ten sztołt.
V wubetkum przëszedł, nje żebe sę bjic,
Nolepji wumovę nom tero vzic,
Że nje mdę vjęcij wovce trupem kłasc,
Le zęboma je bronjąc, dobrze pasc,
I przisęgą potvjerdzę, ledze, —
Że jô ... Posłuchejke sąsedze! —
Lesni mu przervoł v odpovjedzë —
Të stari a jô sevi,
Jô znaję noterę, co mô vjilk dzevi
I takjé je to pravo moje:
Z vjilkami jinaczi pokoje
Nje robjic, leno scigac skorę!
— Z tim v njego puszczoł pjeską sforę.

Klënjôcz

Jastrovi zvone...

2]

A skovronk nopjervij zakręcoł połkręgę nad zemją i nogle, kjej vëpuszczonô z łęku z brzękę strzołką polecoł v vižavę z przerivanimi tonama, kjejbe przëgrivkę do spjevë.

Zavjis!!!

Nogle, na spodle cemjistigo modru njeba, złotavą woblani gornją, rozvonjoł pjesnjoczkę na czestnję Stvorce, kjejbe z pocorka grający tone, co z vižavë v szemarze perlistech kropelk deszczu zdałë padac na zemję.

V bezpamjętnim zaspjevanjô chiżeł, vežij a vëžij. Ju vjidzec go njima, le czëc cedovną spjevę. Wurvoł na szterk, be zanocec terusku trijumfu pjesnjczkę na tczę vstającigo z wumarłech Christusa.

Vej, Bracô, Sostrzece,
Krol chvałë, naj Stvorca,
Vstojô ze smjercë
Alleluja, Alleluja...

I szło jedno vjelgji trijumfalné Alleluja...

Kuczka zazdrzałi v njebjosa, kjej zarzekłi, stojeł zasłechani v cedovną spjevę božigo spjevka.

— Bjej! — Kjej be mu njico do wucha szepło, jaž sę wobezdrzoł.

Pozerający za skovronkę reszeł do jezora. Przë vëlevanji zez czołna vodë pozeroł na jezoro. Tak mu sę dziso jakos nje chcało na vodę, a z dregji stronë mocenko cigło. Przëboczeł so snjik svoji bjałkji. Vjidza v spjiku na Wostrovu płevjący zark. Za žëci nje chca go puscec dzis na vodę.

— Ale bjejže, bjałko, a nje przecevjej! Przë takji pogodzë? Sztridovoł sę z nją. Takji jak won rebok, co na vodze belno zębjiska nje zgriz?

Vzdrigło go jednako, kjej pozerający na Wostrov przëboczeł so nen snjik.

— Vnet bem ju nje jachoł! — Rozprovjoł som ze sobą spjichającë z brzegu czołn.

— Dzis Vjolgô Njedzela! Ale jem przërzek, a ledze mdą ždelë! — Do koscoła pudę na vjolgji, bo ko pozdnji na wosmą mdę nazodka doma.

Vskoczoł na czołno, sod na ławje, plenął v gorsce i vëkręcoł czołn na vodę. Jezoro stojącé v drzemce gładą, jak v cedni bojce, reni svjat wodbjijało v cemnech zotorach. Kuczka vësztureł v połnje na Podjaską Vodę, bo v Tobułce zastavjoni mjoł mrzeže. Czołn po cechech chiżący gładach, pchani letechnim, kjej pjoro vjosłę, muskającim drzemjącé jezorné tonje, z podnjosłim dzobę, szlachovoł za stolmjastą z povjostkji szczeką, co nad vodą svojim przesleca sę chrzebtę.

Kuczka zazdrzałi v jezorną dol, tak dalek beł meslama, že nje vjidzeł navetka gromadë ledzi, co brzegama do vsë, do koscoła na zmartvjichvstanjé schodelë. — Won żeł leno jezorę. Pozerającë to na Wostrov rożevjejący renną gornją, to na cemni v dole, v zamazanech jesz sztołtach v połnjé Gagovc, Kanję, Retk Płotkov, to v renku na Czervoną, Szczipjorskjin Kjerz, Łączni Rov, daleczko dalek beł meslama v knopjiczech łatach. Vszetko to znoł, jak rodną checz. Nje beło moleka, gdzebe won na lubotnim nje bivoł jezorze. Za knopa v lece całechni brzegji z vątką wobjegoł: Dębovka, Łączka, Eltka, Komora, Baba, Vozmin, vszestkji brzegji zvanožeł. V zemje zoz na lodze vędzivoł na Kuli, na Wurzmje, na Vichodach, na Gorach, na Hoku, a navetk ve Varnjicë... Nje! Dlo njego njick nje beło njeznané na nech lubotnech vodach.

V takjich to meslach całechną won deszą zazdrzoł sę v mjiłotną, jak snjik mjinjoną, snožą, knopjiczą slodę. I tak mu sę na deszë zrobjeło letko, tak jasno a beztrosko, jak na bezchmurné jastrové renko.

Przëboczeł sę sobje malinkjim knopjikę, kjej tak redzi słechoł tatkovech godk. Ve vjolgjim lubjenjim mjoł tatk wo jezorze povjostkji, bo i won rebacką po wojcu provadzeł.

Całimi vječzorama wopovjodoł wo Wotasznicë, Gagovcu, Vądole. A kjej zaczinoł wo zapadłim na Wostrovje zomcesku, to mołi Franck, sedzący na stołuszku wu tatka kolon, jaž chvitoł sę za nje, ze strachę pozerającë po jizbje. Jak ževo stanęło to mu terusku na pamjęcë, kjejbe słechoł, jak tatk povjodô:

— Pjervij na svjece, kjej naj tatczezna kaszebskô jesz sama stanovja wo se, tej na tim tu hevo Wostrovje mjeszkoł jeden z naszech vjolgjich kaszebskjich vastov. Stolmjasti zomk, dokoła woblani jezornimi vodama, buszno v dalekji z Wostrova gorë pozeroł wokola.

Tam, gdze je dziso Łączka, z nądka provadzeł drevnjani na Wostrov most, chteren bivoł spoloni, kjej sę varg zbližoł. Dalek i szerok, jakle sig wokę, całimi mjilama szłë gromjisti lase a bore, v chternech sę rojeło wod dzekjigo zvjerza. Vastą nech wokolov beł nen bojorz z Wostrovu. Wom mjoł bardzo sposobną, ale buszną, młodą bjałkę, chterna sę rozmjiłova v svego chłopa młodim brace. Wumesla dlote chłopa svojigo zabjic, be z młodim sę woženjic. Kureszce wupjiłova wupragłi szterk. Jednigo razu Vasta na Wostrovje vëprovjoł vjolgjé na mjedzvjedza jachte, na chterne i na bjałka sproszonim tovarza bojarzom. Kjej sę ji chłop wod dregjich wodparłęczeł v gonjenjim za wuzdrzałim mjedzvjedzę, wona tajemno, chiżąco za njim vëpusca z łęku do chłopa strzołkę i célnim wokę przebjeła pjers jego. Po merim mordarztvje tajemnimi do zomku chižo poneka stegnama, be nje vëdało sę, že

wona go zabjeła. Njedługo po pogrzebje zaczęła często a gęsto balovac, be przëtępjic semjenjé, co ji nje dało poku. Tej v ne strone przëszła tu vjédzô, że na księżęci do Gduńska dvor przëbeł vjolgji z polskjich stron mjisejanorz. Beł to svjęti Wojk.

Wona z czekavotë vjic jacha do Gduńska. Svjęti mjisejanorz provdac ję na pozdrzatk navroceł, bo postanovjeła wodmjana żëcigo. Ale le na krotko. Bo kjej nazodka varca na svój zomk, dalij le mesla wo grzeszni żenbje. Kureszce sę stało, na co tak dulcza. Mja brac nego, na chternigo wod dovna mja szpos. Kjej na veselé zjachało vjele vastov a bojorzi kaszebskjich i rëszelë do slebu do zomkovi kaplecë, naroz straszlevi nastoł szemot, że drzeva łomjeł, deszcz jak z vęborka loł. Kjej kśic mjoł pravje młodim vjązac ręce, nogle wuskavjica woslepja vszeternoskjich, a cężko zagrzëmjało, kjejbe zomk sę valeł i pjoren gdzes trzas. Kjej vjeselnjice przëszlë do se, młodô vastnô na stąpjenjach vołtorza bez ducha leża. Tak zebrani robjilë, bë jak nochudzij ze strasznigo sę vëdostac zomku, chteren przeklęti, jesz nji nocë, mjoł zapadnąc v jezorné zotore. A njegodzevô vastnô pokutuje v njim zomku do sądnigo dnja.

Kjej Vjolgô Njedzela przëpadnje v pełnję mjesąca, tej vjerę zvone v jastrovi renoszk, z jezornech zotorov kol Wostrovu, mają bëc czëc. Njeszczescé dlo nego, chteren je wuczeje!

Kuńczeł tatk...

Kuczka v svojech meslach njijak sę nje vëstrzeg, że ju mjinął Woltovk a beł wokoma Wostrovu, naprocem vjekovech z nji stronë gorë gromjistech bukov, co v złotavech czepach wod pjerszech parmjenji vschodającigo słuńca zdalë sę stolemami na starże tajemni Wostrova.

V njim rozzibałë sę zvone. Kuczka drgnął. Grędzącé meslë, letechnô dôka zavjitrznô wo cenechnim szalę jedvabjigo wovjinę dokoła jezorni brzegji, pomjilełë meslë i zdrok reboka. Jakbe vev spjiku słechoł na rozvonjoni mjiłotno z daleka zvone, co zmjeszani ze spjevą ful chvalë dobetno szlë po jezornech gładach. V gorączce jakbe szturovoł czołnę na jidąci głose. V njimodze duńci skądka dochodają zaczął sę v kol to tę, to vev dregą vëkręcac czołnem drogę, vësłechojącë.

— Z Wostrovu jidze!

Z rozvjartimi stojącë woczama zasłechani beł v zopodną stronę. — A mjesąc kjejbe przecigający blod coroz to barżij, słuńce ju vschodało za cemjistimi gorama. Głos zvonov ze spjevą dochodoł to jasno, to zos przëdąpjono...

— Czo! Wostrovi grają zvone! Jakże dobetno, a jako chvalebnô z njimi spjeva!

Jak v spjiku szed Kuczka do przodku v czołnje, z vjoslę v levi ręcë, zazdrzałi v Wostrov.

— Tec dzis Vjolgô Njedzela! — przëszed szterk jasni meslë.

— To vsovi na zmartvjichstanjé sę rozvonjiłë zvone! — nadsłechivoł.

— Ale dregji wokomę njich grają cedno zvone. Tec czeję jesz jinszi zvone! — merô beł zasłechani. A jak nen mjesąc nad zopodnją dzivno dzis pozerô!

Beł zos v svoji roboce.

— Wostrovu grają zvone! A spjeva... — a zvone szlë dalij a dalij.

— Czo! Zosku tak jasno!?

— Boże! — Toczoł sę na kuńc czołna z vęcignjętimi rękama, zazdrzałi na Wostrov. — Boże! Jednako provda, co njeboszczek tatk povjodoł!

— Zaklęti zvone grają słodnimi czosama! Czasama wodpojąci lubotni tatczeznë! Boże! Jô nje strzimaję te!

Słechoł całim celskę sę vëchilający na zotor za czołn.

— Czo, jak zos jasno! — naddani przëłożeł pravą rękę do wucha, z levą vjoslę vëcignjętą.

— Procesejô jidze!... Jô muszę też... Chveceł za kleką.

V njim czołn sę przekoliboł, Kuczka straceł vogę i toczającë sę vëpod z czołna, całim cężorę na głąbją.

— Jezu! — Dobjeg le rozdzerający przëdąpjoni krzëk.

Na vodze wostało czołno, a bokę vjosło z płevjącą kleką...

Procesejô ve vjeskjim koscele vchoda pravje do koscoła, a zvone przëcechłë...

Po vjolgjim nobożeństvje jak mołnjô rozeszło po vsë, że Kuczka Franc je wutonjoni. Nad jezorę stojelë grepama zebrani ledze, vëzerający rëbokov, co ju jachelë nazodka. Kjej przedni do brzegu dojachoł, Anton, pitelë dokoła.

— Jakże? A mają go?!

— Ale mają! Leżeł kol Wostrovu pravje naprocem bukov, decht pod zotorę,

— Jo, to ale dzivno! — krącelë głovama. Le stori Beteja, stojąci wokoma z ręką przë woczach, pod Wostrov zazdrzałi, rzëk tajemno ze smutkę:

— Njick jinszigo, leno Wostrovi jen vzęłë zvone...

Kuńc

Co sę czetô ë czëje

Baro wosoblevo sę dzeje na svjece!

Czetomë v njemjeckjim cządnjiku „Katholisches Sonntagsblatt“ Nr 10 i 11 z 1937 r., dodovk do „Pomerelkji“ (Pommereller Tageblatt), artikjel wo najim Kaszebje belnim ë zacnim ks. dr Kazmjerzu Bjeszku. Długji, mocni artikjel po provdze

je czekavi — nje wo wumarłim, le wo żevim ë provdzevim człovjeku. Nosi zevjiszcze „Kazimir Bieszk“, von dr F. Manthey. Pjisze tam ful rzeczi zacht zdumjejącech i molama pravje njevjarë godnech. Vortno je so dobrze przëzdrzec temu, co movji dr Manthey, novożnjeszi pji-orz „dajcz-katolekov“ pomorskjich wo najim Kaszebje. Je dobetno dzevotë dlo njego, że to je ksic na mjarę evangeleji, że won pjerszi cesnął nová deję religijiną do „burżującigo katolecezmu“ pomorskjigo, że go kąsk przesladovelë czasę... Jak won je ze stalani krëvji kaszebskji, tak jego deje są wod vzanjiku... Më so pitomë: czemu to Njemce pjerszi vskozivają na belnech ledzi na Pomorzim?

»Slavia occidentalis«

V t. XIV na str. 245 czetomë: „... pojawiał się nawet separatyzm polityczny na Kaszubach... Ten niesłychany program, realizowany w „Zrzeszy Kaszubskiej“... Slavia occ. je cządnjikjem nowukovjim, a vasta Rudnicki stoji na jego czele. Jakjé v. Radnicki mô „nowukové” podstave, żebe dokozac separatizm „Zrzesze“? Choba nje to, że „Zrzesz“ pjisze język kaszebskjim. Jednak v. Rudnicki muszi vjedzec, że wod pji a jô v movje wojczesti i wosvjetlenjô dzejov wojov naszech do separatizmu politicznigo je baro vjolgji krok. A może jesz doczekomë sę nowukovigo dovodu naszigo separatizmu, bo dotąd go v. Rudnicki nje dokozoł.

Wo Gduńsk są bjotkji

To njick novigo i nje strasznigo. Ko to są bjotkji nje krëvavé, le na inkaust ë pjora. Leno czekavé, jak wostré są wostatnim czasę i chto z kjim sę sztrideje! Hevo cządnjik „Morze“, organ Ligi M. i K., przënjosło v gromjicznjim cządku dva artikle przedni na ten temat. Jeden z njich dokozivô, że Gduńsk je wodvjeczno polaszi przez historeję i won wopereje leno nobarżij zveskama molov ë ledztva. Nje baro to je przekonivająco. Leno podpodô pomjeszanjé słovjańskji, pomorskji, polskji ë Kaszebskji. To nji mô njiżodni apartnoscë dlo njego. A te zevjiszcza, chterne przëtoczô Wossitz, Gduńsk, Tczev, to nje jinné, le kaszebskjé. Njech le porovno Wosiec — Osiek; Gduńsk z Gdinną, gdova i i. Tczev — wutczevi — Polosze movją „Czczev“. Same zevjiszcza jesz nje vjele znaczą wo przënoleżnoscë. Barżij czekavi je artikjel wo Rauschningu. Tam je vëkozané, jak ta przënoleżnosc Gduńska realnje vëzdrzi. Nen dovni prezdent gduńskji, a z njim vjele Njemcov v Polsce podnoszają, że gospodarczo ë kulturalnje Gduńsk muszi provadzec sombetną politikę i vszetko jinné vëchodô na szkodę Gduńskovji. Je vjic ju trzecô politika gduńskô. Nje tak barzeczko prosto z Gduńskę!

Przëchodnota Rëmji

Novjikszé mjasto kaszebskji mdze kjedes Rëmjô. Bo Gdinjô nje je kaszebskô, bo nomji tam je Kaszebov. Nje długuszko Rëmjô mdze mja 40 000 ledztva.

Ju teru sę rechują z tim, że wona mdze tak vjelgô, jak Gdinjô i choci nje mdze tak pozernô, to może bëc lednjeszô, bo tańs ô wod Gdinji. Zamiszlają budovac v Rëmji, jak pjisze I. K. C. 8 III 37, vjelgji dvorc. A bana do Redë mô bëc na trzë tore. Ju vnetka mają zaczic budovac vjalgji most na trzë linje nad rzekę „Zagorzankę“, jak chcą nazevac Stregę Zagorską.

Mô tam jic linjô na lotniszcze rëmskji. I tej mdzeta moglë, Kaszebji, z novjikszigo mjasta kaszebskjigo przesadnąc na fligra i wodlecec do cepliszech stron...

m.

HOKUS POKUS: „PŁE MŁEVJE PŁEZNAC GŁE JE“

„Kłechany Gustku!

Piszesz w „Straże nad Wisłą“ (19 R. VI) i j. baro ładno. Le napłisze też, w jaczi mlewje wedżinjeny to je. Cze po sebsku abłe po połabsku? Żeli mie nie wierzysz, bje do wajigo łorganiste, co wszesyczy ksiąźczi łum e na pamianc, t n ce pławie, że płe płelsku twoje pisani nie je, bo łon — łorganista — choc mo ful bibliotekę płelszczych ksiąźków ło królu Sobieszczym i Szwedach, a nawetk z łerzłem płelszczim, jednak taczigo łortu pisaniu w niżodni nie łetszukoł. Młeże łon pławie: Recte I quasti, loqua plum! Bo łen dłoch łumie płe łacenie!“

Zgodnjiszkji

Ceż nje robji trzosku, kjejde na zemję podô?
Cenjô.

Czemuż vkąseł Jadom v jabko?
Bo nji mjoł noża.

Kjedeż krol stoji na jedni nodze?
Kjej na konja skokô.

Jak długo żeł Mojżeszov pjes?
Jaż won zdech.

Czemuż svjęti Paveł napjisoł leste do Korintijon?
Że won nje beł v Korince.

Chdzeż leżi zajc nocepłé?
V gronku na wognju.

Kjedeż verglorz je nomądrzejszi?
Kjede trzimô pesk.

Tłukjem Zrzesze Kaszebskji v Kartuzach.